

POSTANOWIENIE

Dnia 7 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Kołodziejski (przewodniczący)

SSN Adam Roch

SSN Igor Zgoliński (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku **D. S.**,

w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia na podstawie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 7 marca 2023 r.,

wniosku obrońcy skazanego

o wznowienie postępowania zakończonych prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 8 grudnia 2021 r., sygn. akt II AKa 281/21, utrzymującym w mocy wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 30 kwietnia 2021 r., sygn. akt III Ko 44/21,

na podstawie art. 544 § 2 i 3 k.p.k.

postanowił:

- 1) **oddalić wniosek;**
- 2) **obciążyć wnioskodawcę kosztami sądowymi postępowania wznowieniowego, w tym wydatkami w kwocie 20 (dwudziestu) zł.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 30 kwietnia 2021 r., sygn. akt III Ko 44/21, Sąd Okręgowy we Wrocławiu oddalił wniosek D. S. o zasądzenie odszkodowania i zadośćuczynienia, na podstawie art. 8 ust. 1 i 2a ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za

nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (zwanej dalej ustawą lutową),

W konsekwencji zaskarżenia tegoż wyroku przez pełnomocnika wnioskodawcy, Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z dnia 8 grudnia 2021 r. w sprawie o sygn. II AKa 281/21, zaskarżone orzeczenie utrzymał w mocy.

Pełnomocnik wnioskodawcy złożył wniosek o wznowienie powyższego postępowania z uwagi na to, że istnieją nowe fakty i dowody, nieznane wcześniej sądowi skutkujące tym, że:

1. należy uznać, że W. S. był represjonowany przez sowieckie organa ścigania i wymiaru sprawiedliwości, konkretnie NKWD, działające na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim z 1921 r. w okresie od 1 stycznia 1944 r. do 31 grudnia 1956 r. Powodem represjonowania była odmowa wstąpienia do obcej armii. Represjonowany W. S. postąpił w zgodzie z polskim prawem i polską racją stanu słusznie uznając, że służba w Armii Czerwonej, która w styczniu 1944 r. wkroczyła na przedwojenne ziemie polskie, to służba nowemu okupantowi, którego celem było przejęcie władzy w Polsce, a nie oddanie jej legalnemu polskiemu rządowi, a tym samym jego czyn spełnia przesłanki działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego - co wynika wprost z opinii Oddziałowego Biura Badań Historycznych w Białymstoku Instytutu Pamięci Narodowej Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu z dnia 10 lutego 2022 r. w sprawie BBHBi-6021 -10(2)21,
2. obecnie toczy się w Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku śledztwo o sygn. akt S i10.202i.Zk (dołączone do sprawy S 30.2002.Zk) w sprawie stosowania represji wobec W. S. przez funkcjonariuszy sowieckiego państwa komunistycznego, którzy przekroczyli uprawnienia i bezprawnie pozbawili wolności wymienionego na okres powyżej 7 dni, tj. od 30 stycznia 1945 r. do 18 lipca 1945 r. zatrzymując go we wsi B., ówczesna gm. I., pow. w., woj. [...] (w granicach II RP), tj. zbrodni komunistycznej i przeciwko ludzkości z art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust 1 w zw. z art. 3 ustawy

z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W konsekwencji pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o:

1. wznowienie postępowania w sprawie z wniosku D.S. o zadośćuczynienie i odszkodowanie na podstawie art. 8 ust 1 i 2a ustawy lutowej,
2. uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu II Wydział Karny z dnia 8 grudnia 2021 r. i zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz D.S. kwoty 470.372.00 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty tytułem odszkodowania oraz kwoty 10.000.000,00 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia, albowiem nowe fakty i dowody wskazują na to, że orzeczenie to jest oczywiście niesłuszne,
3. ewentualnie o uchylenie tego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania,
4. nadto o przeprowadzenie dowodów z opinii Oddziałowego Biura Badań Historycznych w Białymstoku Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu z dnia 10 lutego 2022 r. w sprawie BBHBi-6o2i-io(2)2i podpisanej przez Naczelnika Oddziałowego Biura Badań Historycznych w Białymstoku dr. hab. K.S., która stanowi opinię instytucji naukowej lub specjalistycznej w rozumieniu art. 193 § 1 i 2 k.p.k. oraz pisma z dnia 28 lutego 2022 r. Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku w sprawie stosowania represji wobec W.S. przez funkcjonariuszy sowieckiego państwa komunistycznego, którzy przekroczyli uprawnienia i bezprawnie pozbawili wolności wymienionego na okres powyżej 7 dni, tj. od 30 stycznia 1945 r. do 18 sierpnia 1945 r. zatrzymując go we wsi B., ówczesna gm. I., pow. w. , woj. [...] (w granicach II RP), tj. zbrodni komunistycznej i zbrodni przeciwko ludzkości z art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust 1 w zw. z art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, a także pisma

Ministerstwa Sprawiedliwości, Biuro Ministra Wydział Spraw Obywatelskich z dnia 21 grudnia 2021 r. (BM-VII.054.4364.2021), celem stwierdzenia, że D. S. już w dniu 21 listopada 2021 r. podjął starania o rehabilitację i uniewinnienie swojego ojca W. S. w związku ze skazaniem go przez sowiecki organ wymiaru sprawiedliwości, o czym poinformował sąd II instancji na rozprawie apelacyjnej w dniu 8 grudnia 2021 r. i na tej podstawie złożył wniosek o odroczenie rozprawy, którego sąd II instancji nie uwzględnił, wydając oczywiście niesłuszne rozstrzygnięcie,

1. zwrócenie się o przesłanie akt i przeprowadzenie dowodu z uwierzytelnionej kopii pełnej dokumentacji znajdującej się w aktach sprawy BBHBi-6O2i-io(2)/21 IPN Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddziałowe Biuro Badań Historycznych w Białymstoku, zakończonej wydaniem przedmiotowej opinii oraz zwrócenie się o przesłanie akt i przeprowadzenie dowodu z uwierzytelnionej kopii pełnej dokumentacji znajdującej się w aktach sprawy S i10.2021.ZK (dołączonej do akt sprawy S 30.2002.Zk) IPN - Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku.

W pisemnej odpowiedzi na wniosek prokurator wniósł o jego oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniosek nie zasługiwał na uwzględnienie. Jego podstawą miało być wystąpienie odpowiednio do przedmiotu niniejszego procesu przesłanki, o której mowa w art. 540 § 1 pkt 2 k.p.k., a więc nowych faktów i dowodów „nieznanych wcześniej sądowi”, a mających przekonywać o elementarnej wadliwości wyroku odmawiającego zasądzenia na rzecz D. S. żądanego odszkodowania i zadośćuczynienia. Zmaterializowanie się powyższej podstawy prawnej wznowienia zakończonego prawomocnie postępowania podyktowane było - w ocenie wnioskującego - relewantnymi okolicznościami, a mianowicie wydaniem w dniu 10 lutego 2022 r. przez Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Oddziałowe Biuro Badań Historycznych w Białymstoku, na wniosek D. S. opinii historyczno – prawnej dotyczącej uznania jego ojca W. S. za osobę represjonowaną za działalność na rzecz niepodległego

Państwa Polskiego (k. 15-21) oraz wszczęciem w dniu 24 lutego 2022 r. przez tenże organ śledztwa (sygn. S 110.2021.Zk) w sprawie stosowania represji wobec W. S. przez funkcjonariuszy sowieckiego państwa komunistycznego, tj. zbrodni z art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (k. 22). Miały one uprawdopodobniać w wysokim stopniu wadliwość wydanego wyroku, a jednocześnie z takim samym natężeniem przekonywać, że po jego uchyleniu zapadnie orzeczenie zasadniczo odmienne. Stanowiska tego nie da się jednak podzielić z następujących powodów.

Wymieniona wyżej podstawa wznowienia postępowania wymaga ujawnienia się po wydaniu orzeczenia nowych faktów lub dowodów wskazujących z dużym prawdopodobieństwem na zaistnienie określonej pomyłki sądowej, a ponadto nieznanych przedtem zarówno sądowi jak i stronie. Przytoczone we wniosku okoliczności - wbrew stanowisku pełnomocnika - nie sprostają tym wymaganiom. Abstrahując już od oceny znaczenia procesowego, jakie nadaje wnioskujący załączonemu stanowisku zawartemu w piśmie Naczelnika Oddziałowego Biura IPN w Białymstoku z dnia 10 lutego 2022 r., zgodzić się trzeba z poglądem wyrażonym w odpowiedzi na wniosek o wznowienie, że przede wszystkim nie można mu przypisać owej niezbędnej cechy „nowości”. Jego przedmiotem jest wskazanie ogólnego zarysu historycznego odnoszącego się do realiów funkcjonowania Państwa Polskiego i sytuacji ludności polskiej w latach 1939 – 1945 r., co pozostawało już w polu rozważań sądu orzekającego. Wszak jako podstawę wyroku przyjęto między innymi także uznane opracowania historyczne, dostarczające wiedzy na temat wydarzeń związanych z sytuacją Polaków na ziemiach zajętych przez ZSRR we wrześniu 1939 r., relewantnych dla właściwej oceny uwarunkowań historycznych, w których ojciec wnioskodawcy został skazany, oraz w których zamieszkiwał na terenie Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej do 1966 r. Zawarte w przedmiotowym piśmie okoliczności odnoszące się do aresztowania, skazania i uwięzienia W. S. również znane były sądowi na podstawie przedłożonych dokumentów, a także zeznań samego wnioskodawcy w części, w której uznane zostały za pełnowartościowe procesowo. Co najistotniejsze, pismo powyższe nie zawiera żadnych nowych faktów historycznych, mogących

postawić kluczową kwestię, dotyczącą uznania ojca wnioskodawcy z osobę represjonowaną, w innym świetle, aniżeli została zakreślona przez sąd, na podstawie wszechstronnej analizy wszystkich zgromadzonych dowodów. Sam bowiem Autor pisma wskazuje na „brak dowodów, że prowadzona przez W. S. działalność niepodległościowa we współpracy lub nawet szeregach ZWZ/AK była podstawą próby wcielenia go do wojska sowieckiego. W kopiach dokumentów uzyskanych z Republiki Białoruskiej (...) i potwierdzających fakt jego skazania, jako podstawę wyroku podaje się jedynie paragraf Kodeksu Karnego BSRS odnoszący się do kar za uchylenie się od poboru do wojska. Nie ma w nich mowy o nielegalnym posiadaniu broni, podrobionych dokumentach czy współpracy z polskimi zbrojnymi organizacjami niepodległościowymi”. Autor zaznacza nadto, że nie udało się w znanych materiałach źródłowych i opracowaniach naukowych znaleźć wzmianki o ojcu wnioskodawcy. Doprowadziło to w konsekwencji do wyrażenia poglądu zbieżnego co do zasady z ustaleniami sądu „że należy tę przesłankę odrzucić”. W dalszej natomiast części wyraża jednak pogląd, który pozostaje w opozycji do oceny wyrażonej w uzasadnieniu sądowego orzeczenia, zgodnie z którą sam fakt odmówienia służby w Armii Czerwonej w styczniu 1945 r. nie mógł być wystarczającym dowodem działalności niepodległościowej W.S. W świetle powyższego słuszne pozostawało spostrzeżenie prokuratora, że przedmiotowe pismo nie wskazuje nowych okoliczności, których nie znałaby strona i których nie miałby na uwadze sąd przy badaniu istnienia podstaw do zasądzenia na rzecz D. S. odszkodowania i zadośćuczynienia, a zmieniających w sposób zasadniczy realia sprawy. Stanowi natomiast wyraz pewnej interpretacji, która na gruncie procesowym nie może zastępować sądu w realizacji kompetencji unormowanej przez art. 7 k.p.k. Skoro nie dotyczyło faktycznej podstawy rozstrzygnięcia, a wyrażało jedynie na podstawie tych samych okoliczności faktycznych odmienną ocenę innego organu, nie mogło realizować kryteriów przesłanki wznowienia postępowania. Nie negując dolegliwości, których doznał ojciec wnioskodawcy, nie sposób doszukać się wystarczających ustawowych przesłanek oraz związku przyczynowego między tymi represjami, śmiercią, a działalnością, która *in casu* nie była w sposób zgodny z fundamentalnymi regułami dowodowymi możliwa do jednoznacznego zdefiniowania. Rozstrzygnięcia sądów

nie mogą jednak opierać się jedynie na domniemaniach, a wszystkie fakty, stanowiące podstawę ich wydania, wymagają stosownego udowodnienia. Ciężar wykazania wadliwości prawomocnego orzeczenia i tym samym obalenia domniemania prawnego poprawności prawomocnego wyroku spoczywa zaś na wnioskodawcy, który w tym wypadku zadaniu temu nie sprostał. Podkreślenia wymaga również i to, że w trakcie postępowania wznowieniowego nie przeprowadza się postępowania dowodowego, a jedynie ocenia, czy przedstawione przez stronę dowody odpowiadają podstawie wznowieniowej *propter nova*. W ograniczonym zakresie sąd wznowieniowy jest tylko uprawniony do dokonania czynności sprawdzających (art. 97 w zw. z art. 546 k.p.k.), które prowadzone mogą być wyłącznie w celu zweryfikowania podstaw wznowieni. Ta potrzeba w niniejszej sprawie się natomiast nie zmaterializowała. Sąd wznowieniowy nie ma kompetencji do dokonania oceny sposobu czynienia ustaleń faktycznych przez sąd pierwszej instancji. Nie ma też kompetencji do poszukiwania, czy nawet przeprowadzania dowodów (*in concreto* powołanych nieokreślonych opracowań historycznych), których treść nie jest w ogóle znana, a które zdaniem wnioskodawcy miałyby wskazywać na odmienny ogląd sprawy, niż ustalony przez orzekające w sprawie sądy.

Wyrażonych powyżej zapatrywań nie może zmienić również druga z przywołanych okoliczności, odnosząca się do wszczęcia w dniu 24 lutego 2022 r. przez IPN śledztwa w sprawie stosowania represji wobec W. S. przez funkcjonariuszy sowieckiego państwa komunistycznego, tj. zbrodni z art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Oczywiście jest bowiem, że na obecnym etapie fakt ten nie może rzutować na umniejszenie wyrażonych przez sąd braków w zakresie materiału dowodowego w niniejszej sprawie i niemożności uznania ponad wszelką wątpliwość za spełnione warunków określonych w art. 8 ust. 2a ustawy lutowej, a w konsekwencji generować prawdopodobieństwa wadliwości zaskrzonego wyroku. Dodać natomiast trzeba, że jeżeli wyniki powyższego postępowania będą skutkowały ustaleniami o doniosłym *in casu* znaczeniu, nieuwzględnienie obecnie przedmiotowego wniosku nie zamyka stronie drogi prawnej do podejmowania

dalszych inicjatyw, zmierzających do uzyskania stosownych świadczeń na podstawie ustawy lutowej.

W konsekwencji powyższego zapatrywania, wobec niestwierdzenia nowych faktów lub dowodów w znaczeniu określonym art. 540 § 1 pkt 2 k.p.k., Sąd Najwyższy orzekł zatem jak w sentencji.